

og at den er mere begrundet i de historiske Forhold. Jeg gaaer et Skridt videre og siger, at Fæstecontracter mellem Godseier og Fæstebonde ere ikke Andet end en eiendommelig Maade at udtrykke Fæstelovgivningen paa, der til enhver Tid ligger under den almindelige Lovgivning, og Grunden til, at vort Forhold ligeoverfor denne Sag er blevet saa svagt, er ganske simpel den, at vor hele Lovgivning er bleven til under en tydeligt anerkjendt absolut Magt i Staten. Der var ingen Tvivl om denne absolute Magt, fordi den var hos den enkelte Person. Den absolute Statsmagt har ikke behøvet paa samme Maade som vi at udvikle de Lovgivningsbestemmelser, som skulle styre og ordne det hele Forhold, thi den kunde strax, hvilket Dieblif den vilde, gribe ind. Er denne absolute Magt til at gribe ind i vor Lovgivning gaaet tabt, fordi Absolutismen ikke ligger hos een Person? Nei, Absolutismen er i Staten, og Staten har Ret til at gribe ind i de her omhandlede Contracter, som ere afsluttede af private Pænder, der vidste, at Loven og Lovgivningsmagten raadete over dem og kunde forandre Contracterne. Vi skulle vel lægge Mærke til, at ville vi have Fred i Staterne, saa maae vi ikke glemme, at Jordsmonnet, hvorpaa man træder, har en dobbelt Betydning, først den, at der skal være Plads til alle Fødder at staae paa, og dernæst den, at der kan figurere en Productivitet, som kan kaldes en „Eiendom“ men Jordsmonnet bliver aldrig Nogens Eiendom; det raader kun Staten over; hvad vi derfor have at betale for ved en Afslutningslov, er Productivite-

ten; det er den, Jordbrodden har. Staten har Eiendomsretten, og Bonden har Brugsretten. Fra dette Synspunkt er denne hele Fæstelovgivning bleven til, saaledes er den bleven opretholdt og saaledes vil den udvikles og afløses. Men lader os spørge: „Er dette da noget Nyt? Var denne Fæstelovgivning til før, eller er den bleven til efter Stavnssaandets Løsning?“ Den faldt sammen med Stavnssaandets Løsning; den blev en Bessyttelse for Lydendebefolkningen; den kan ikke forstaaes, naar man ikke tager Hensyn dertil, og den kan ikke blive ved, naar en fri Forfatning skal bestaae; da maa den afløses; thi den kræver de politiske Forhold. Jeg spørger hverken om Godseier eller Bonde, men jeg forkaster Godseierstanden og Bondestanden ligeoverfor vor Grundlov, og vi beholde denne Godseierstand og Bondestand saalange denne Uting af en Fæstelos i denne Betydning og denne Form ucorrigeret bliver ved at bestaae. Men jeg siger: Stavnssaandet kunde ikke have været løst, naar man havde havt det Begreb om Eiendomsretten og bestaaende Contracter, som det ærede Medlem har. Og Hovet, hvorledes skulde det kunne være blevet afløst, og Tienden, hvorledes skulde den kunne være bleven afløst, begge Dele ved Tvangslov? Hvad er Hovet Andet (Hage: Personligt Arbeide!) Personligt Arbeide? Na! hvad enten jeg bringer det personlige Arbeide til at gaae op i Sæd og sælger det som Kjerne, eller lader det bestaae i at kjøre med Bogne ic., det er ingen Forskjel; begge Ting ere et Product af Svæd og Arbeide, som den Enkelte kalder sin Eiendom, og som han vil have et Udbytte af.